

ZOZNAM VTÁČÍCH DRUHOV SUBALPÍNSKEHO STUPŇA ZÁPADNÝCH TATIER - ROHÁČOV ZA POSLEDNÝCH 120 ROKOV.

LIST OF BIRD SPECIES OCCURRING IN THE SUBALPINE ZONE OF THE ZÁPADNÉ TATRY - ROHÁČE MOUNTAINS OVER THE PAST 120 YEARS

Eudovít KOCIAN

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina B-1, 842 15 Bratislava

KOCIAN, E., 1996: List Of Bird Species Occurring In The Subalpine Zone Of The Západné Tatry - Roháče Mountains Over The Past 120 Years. *Folia Faunistica Slovaca* 1: 69-75

ABSTRACT

In this contribution the occurrence of birds has been evaluated in the subalpine zone of the Západné Tatry - Roháče Mountains (plant communities: *Vaccinio myrtilli*-*Pinetum mughii*, *Vaccinietum myrtilli*, *Nardetum strictae*, *Calamagrostietum villosae*, *Athyrio-Piceetum*) between 1870 and 1996. As documentation material, for drawing up such a list of bird species both the published and unpublished data (diaries, preparation material) of A. Kocyan (between 1870 and 1910, A. Kocian (1919-1922, 1928-1931, 1942-43, 1948, 1958, 1961, 1963, 1964, 1966, 1967) and our own observations (1974-1966) were used. During this period 64 species were documented in this region, of them 25 species were breeders (27% of all bird breeders occurring between the montane and the alpine zones of the Roháče Mountains).

During the first period (data of A. Kocyan and A. Kocian) 42 species were found, 17 species were breeders, while our own observations (1974-1996) confirmed the occurrence of 60 species and 20 species were breeders. The increase of species in the second period is explained by the fact that on the basis of the available materials, in some species of the first period we were unable to determine their exact hypsometric distribution, i.e. whether these species occurred only in the alpine zone or also in other zones (in the Table they are designated by a question-mark). In fact, a clearly new species to the Roháče Mountains can be considered *Anas platyrhynchos* (breeder), *Aythya ferina*, *Tringa ochropus*, *Columba livia* f. *domestica* and *Luscinia svecica svecica* (breeder), however each occurred only sporadically or even only once.

Thus we believe that the breeding ornithocoenosis of the subalpine zone of the Roháče Mountains shows a rather stable composition. Also it can be stated that this ornithocoenosis has no specific species that could be classified as characteristic only to the studied vegetation zone. Such a species could be considered *Luscinia svecica svecica*, however in our conditions this species is in the stage of forming and establishing its breeding populations.

Comparisons of bird populations of the subalpine zone of the Roháče Mountains with bird species inhabiting similar biotopes in other parts of the Slovak and the Polish side of the Tatra Mountains (Mošanský, 1974, Glowaciński, Profus, 1992) revealed considerable similarities.

Keywords: Aves, Západné Tatry Mountains

Ornitologický výskum oravského regiónu, konkrétne Západných Tatier - Roháčov, má viac ako 120 ročnú tradíciu a tak je možné urobiť aj pomerne presný zoznam vtákov obývajúcich tamjšie horstvo. S dlhodobým dokumentovaním vtáčích druhov začal KOCYAN v 70-tych rokoch minulého storočia, ktorý studoval zanechal nielen pionierske publikácie (1881, 1882a, 1882b, 1883a, 1883b, 1883c, 1884a, 1884b, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890a, 1890b, 1891, 1893), bohatý preparačný materiál, ale aj preparačný žurnál a denník. V prvom si za roky 1868-1916 viedol všetky ním spreparované druhy živočíchov, ktorými zásoboval naše a zahraničné múzeá, v denníku (zachovali sa roky 1872-1881 a 1885-1916) si zaznamenával pozorovania niektorých druhov vtákov v okolí svojho pôsobiska. Takto vznikol rozsiahly dokumentačný materiál (spolu okolo 8 tisíc počítačových údajov), ktorý doteraz bol len čiastočne využitý. Na celoživotnú prácu Antona Kocyana nadviazal jeho syn, Anton Kocian, ktorý v Zuberci pôsobil a vykonával v Roháčoch a ich najbližšom okolí pozorovania v roku 1919-1922 a potom v ďalších rokoch, menej pravidelne, prakticky až do svojej smrti v roku 1984. Napísal viacero publikácií, viazucich sa k živočíchu Roháčov (napr. KOCIAN 1962, 1967, KOCIAN, A. & KOCIAN Ľ., 1981, KOCIAN & ŠTOLLMANN, 1963, KOCIAN, SVATOŇ & ŠTOLLMANN, 1973, atď.), ale tiež bohatý nepublikovaný materiál z rokov 1918-1984. Napokon v Roháčoch a v ich okolí sme začali s pravidelnými pozorovaniami aj my od roku 1974 až doteraz. Z prác, ktoré boli výsledkom tohto výskumu spomenieme aspoň dve (KOCIAN, Ľ., 1980 a KOCIAN, Ľ., et al., 1985).

Na základe spomenutého materiálu sme sa pokúsili vypracovať zoznam vtákov, ktoré boli zaznamenané v priebehu roku 1870-1996 v subalpínskom stupni Západných Tatier-Roháčov. Práca vychádza z cieľov grantu 1/1141/94 Fauna Slovenska, jej genfond a jeho využitie.

MATERIÁL A METODIKA

V predloženom príspevku analyzujeme vtáacie druhy, ktoré sa vyskytli v subalpínskom stupni Západných Tatier - Roháčov. Pod týmto vegetačným stupňom rozumieme územie ohraničené nadmorskou výškou približne od 1 400 do 1 800 m, s

dominantnými rastlinnými spoločenstvami *Vaccinio myrtilli-Pinetum mughi*, *Vaccinietum myrtilli*, *Nardetum strictae*, *Calamagrostietum villosae*, *Athyrio-Piceetum* (čiastočne).

Z uvedeného dokumentačného materiálu sme vyhodnotili výskyt vtákov za obdobie rokov 1870-1910 (A. KOCYAN), 1919-1922, 1928-1931, 1942-1943, 1948, 1958, 1961, 1963, 1964, 1966, 1967 (A. KOCIAN) a rokov 1974-1996 (Ľ. KOCIAN). Domnievame sa, že je pochopiteľné, že spracovanie tak rozsiahleho materiálu za tak dlhé obdobie nutné naráža na viacero problémov: v prvom rade je to rozdielnosť metodík, s ktorými pracovali všetci autori (od priameho pozorovania, doplneného aj dokumentačným odstrelom, čo robili hlavne prví autori, po použitie líniovej a mapovacej metódy, ktorú sme použili my), ďalej nepravidelnosť až sporadickosť výskumu v niektorých rokoch, až po, v niektorých prípadoch, neistotu s ktorou sme sa museli vyrovnáť pri zatriedení vtáčích druhov do subalpínskeho stupňa. Totižto v niektorých prípadoch sa z dokumentačného materiálu A. Kocyana nedalo jednoznačne rozhodnúť, ktoré vegetačné stupne vo vysokohorskom prostredí Roháčov daný druh obýva. Tieto sme v priloženej tabuľke označili otáznikom.

Do celkového prehľadu druhov sme nezaradili také druhy (napr. lastovičky, belorítky, oba druhy bocianov, husi), ktoré preletovali pri svojich migračných presunoch cez, resp. nad subalpínskym či alpínskym stupňom, no evidentne sa tam nevyskytovali troficky ani topicky.

Napriek uvedeným problémom sme však presvedčení, že materiál spĺňa všetky kritéria požadované na vypracovanie takto ladeného príspevku a umožňuje predložiť hodnoverný a nielen na slovenské pomery ojedinelý zoznam vtáčích druhov obývajúcich konkrétny vysokohorský región za tak dlhé časové obdobie.

VÝSLEDKY

Z doterajšieho štúdia historického dokumentačného materiálu, ako aj súčasných výskumov subalpínskeho vegetačného stupňa Západných Tatier-Roháčov môžeme povedať, že tu bolo za celé obdobie pozorovaných 64 vtáčích druhov čo je 40% z celkového počtu vtáčích druhov ktoré boli zistené vo všetkých vegetačných stupňoch (od montánneho po alpínsky) týchto vrchov. Za celé obdobie výskumov tu bolo zaznamenaných 25 druhov hniezdičov čo je 39 % zo všetkých vtáčích druhov tohto vegetačného stupňa a 27% zo všetkých vtáčích druhov, ktoré boli zaregistrované ako hniezdiče v celých Roháčoch.

Za obdobie rokov 1870 až 1967 bolo zistených 42 druhov vtákov, z nich 17 druhov hniezdilo. V rokoch 1974 až 1996 sme pozorovali 60 druhov vtákov a 20 druhov hniezdilo. Je potrebné upozorniť, že rozdiel v počte druhov pri porovnaní oboch období neodráža ani tak nárast nových druhov v posledných desaťročiach, ako skôr nie celkom jasné zatriedenie niektorých vtákov do tohto vegetačného stupňa v prvom období (viď kap. Materiál a metodika). Prakticky za evidentne nové druhy pre subalpínsky stupeň Roháčov počas posledných desaťročí môžeme považovať iba: *Anas platyrhynchos* (ako hniezdič), *Aythya ferina*, *Tringa ochropus*, *Columba livia* f. *domestica*, *Luscinia svecica svecica* (ako hniezdič), všetky sa však v súčasnosti vyskytli len veľmi sporadicky či len jedenkrát.

Z 25 hniezdiacich druhov vtákov bolo 12 druhov spoločných pre obe obdobia, 5 druhov hniezdilo len v prvom a 8 druhov len v druhom období. V prvom období to boli druhy: *Accipiter nisus*, *Falco subbuteo*, *Apus apus*, *Cinclus cinclus*, *Tichodroma muraria*, v druhom: *Anas platyrhynchos*, *Anthus trivialis*, *Motacilla alba*, *Erithacus rubecula*, *Luscinia svecica svecica*, *Turdus torquatus*, *Sylvia curruca*, *Sylvia atricapilla*. V prvom období patrili spomenuté hniezdiče k nehojným a *Falco subbuteo* hniezdil len jedenkrát. Podobne aj v druhom období doteraz len po jedenkrát hniezdili *Anas platyrhynchos* a *Luscinia svecica svecica*, ostatné hniezdili nepravidelne a je možné, že aj v prvom období mohli patriť do skupiny hniezdičov (označené otáznikom). Domnievame sa preto, že môžeme vysloviť názor, že hniezdna ornitocenóza subalpínskeho stupňa Roháčov preukazuje za uvedené roky v podstate stabilizované zloženie. Pochopiteľne však, že je možné, najmä pod vplyvom antropického tlaku, ktorý sa tu výrazne začína prejavovať v posledných desaťročiach, predpokladať objavenie ďalších hniezdiacich druhov, najmä so značnou ekologickou valenciou a naopak absenciu niektorých technofóbnych druhov, čo naznačuje aj nehniedzienie *Accipiter nisus* a *Tichodroma muraria* v druhom období výskumu. Zároveň, na základe doterajších výskumov sa dá povedať, že ornitocenóza subalpínskeho stupňa Roháčov (a zrejme aj subalpínskeho stupňa ďalších častí Tatier) nemá špecifické druhy, ktoré by boli charakteristické výlučne len pre tento vegetačný stupeň. Doteraz za jediný druh, ktorý by mohol spĺňať takýto predpoklad by sme mohli považovať iba druh *Luscinia svecica svecica*, tento však je v našich podmienkach zrejme len v štádiu formovania a stabilizovania svojej hniezdnej populácie (Kocian, Kocian, 1996) a na definitívne vyjadrenie sú potrebné ďalšie roky výskumu.

Pri porovnaní ornitocenózy subalpínskeho stupňa Roháčov s ornitocenózou žijúcou v nadmorských výškach 1400 - 1800 m na celom území Tatier (Mošanský, 1974) vidíme, že v celých Tatrách sa v spomenutých nadmorských výškach zdržiava 32 až 67 druhov vtákov, z toho v hniezdnom období 18 až 49 druhov. V samotnej kosodrevine, ktorá bola dominantnou rastlinou aj v Roháčoch, to bolo 22 druhov. V poľskej časti subalpínskeho stupňa Tatier (Glowaciński, Profus, 1992) hniezdilo 22 druhov, ktorých zloženie bolo v podstate rovnaké so zastúpením v Roháčoch.

Zoznam vtákov subalpínskeho stupňa Západných Tatier - Roháčov

List of birds occurring in the subalpine zone of the Západné Tatry - Roháče Mountains

Druh (Species)	Charakter výskytu (Occurrence)			
	1870-1967		1974-1996	
	H	MH	H	MH
<i>Podiceps nigricollis</i>	-	-	-	1
<i>Anas platyrhynchos</i>	-	?	1	+
<i>Aythya ferina</i>	-	-	-	1
<i>Accipiter nisus</i>	+	+	-	(+)
<i>Buteo lagopus</i>	-	?	-	+
<i>Aquila chrysaetos</i>	-	+	-	+
<i>Falco peregrinus</i>	-	-	-	(+)
<i>Falco subbuteo</i>	1	-	-	-
<i>Falco tinnunculus</i>	+	+	+	+
<i>Tetrao urogallus</i>	-	+	-	+
<i>Tetrao tetrix</i>	-	+	-	+

<i>Bonasa bonasia</i>	-	+	-	+
<i>Actitis hypoleucos</i>	-	+	-	+
<i>Tringa ochropus</i>	-	-	-	+
<i>Scolopax rusticola</i>	-	+	-	+
<i>Columba palumbus</i>	-	?	-	+
<i>Columba livia f. domestica</i>	-	-	-	1
<i>Cuculus canorus</i>	-	+	-	+
<i>Bubo bubo</i>	-	+	-	-
<i>Glaucidium passerinum</i>	-	+	-	+
<i>Apus apus</i>	+	+	-	+
<i>Upupa epops</i>	-	-	-	(+)
<i>Dendrocopos major</i>	-	+	-	+
<i>Anthus trivialis</i>	?	-	(+)	-
<i>Anthus spinoletta</i>	+	+	+	+
<i>Motacilla cinerea</i>	+	+	+	+
<i>Motacilla alba</i>	?	+	(+)	+
<i>Cinclus cinclus</i>	+	+	-	+
<i>Troglodytes troglodytes</i>	+	+	+	+
<i>Prunella modularis</i>	+	+	+	+
<i>Prunella collaris</i>	+	+	(+)	+
<i>Erithacus rubecula</i>	?	+	+	+
<i>Luscinia svecica svecica</i>	-	-	1	(+)
<i>Phoenicurus ochruros</i>	+	+	+	+
<i>Oenanthe oenanthe</i>	?	+	+	+
<i>Turdus torquatus</i>	?	+	(+)	+
<i>Turdus pilaris</i>	-	+	-	+
<i>Turdus viscivorus</i>	-	?	-	+
<i>Sylvia curruca</i>	?	+	(+)	+
<i>Sylvia atricapilla</i>	?	+	(+)	+
<i>Phylloscopus collybita</i>	+	+	+	+
<i>Phylloscopus trochilus</i>	+	+	+	+
<i>Regulus regulus</i>	-	?	-	+
<i>Parus montanus</i>	-	+	-	+
<i>Parus cristatus</i>	-	+	-	+
<i>Parus ater</i>	+	+	+	+
<i>Parus caeruleus</i>	-	?	-	+
<i>Parus major</i>	-	?	-	+
<i>Tichodroma muraria</i>	+	+	-	-
<i>Lanius excubitor</i>	-	+	-	-
<i>Garrulus glandarius</i>	-	?	-	+
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	-	?	-	+
<i>Corvus corax</i>	-	+	-	+
<i>Fringilla coelebs</i>	+	+	+	+
<i>Fringilla montifringilla</i>	-	+	-	+
<i>Serinus serinus</i>	-	?	-	+
<i>Chloris chloris</i>	-	?	-	+
<i>Carduelis carduelis</i>	-	?	-	+
<i>Carduelis spinus</i>	-	+	-	+
<i>Carduelis cannabina</i>	-	?	-	+
<i>Carduelis flammea</i>	?	+	?	+
<i>Loxia curvirostra</i>	-	+	-	+
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	-	+	-	+

<i>Plectrophenax nivalis</i>	-	?	-	+
------------------------------	---	---	---	---

Vysvetlivky:

H = hniezdne obdobie

MH = mimohniezdne obdobie

+ = výskyt

(+) = nepravidelný výskyt

- = absencia,

? = neistý výskyt

l = 1x výskyt

Legends:

H = breeding period

MH = non-breeding period

+ = occurrence

(+) = irregular occurrence

- = absence

? = uncertain occurrence

l = solitary (1x) occurrence

LITERATÚRA

- GLOWACIŃSKI, Z., PROFUS, P., 1992: Structure and vertical distribution of the breeding bird communities in the Polish Tatra national park. *Ochrona Przyrody*, 50: 65-94.
- KOCIAN, A., 1962: Orly skalné na Orave. *Vlastivedný zborník Považia*, 5: 223-230.
- KOCIAN, A., 1967: Prírodovedný výskum na Orave. *Ochrana fauny*, 1: 67-72.
- KOCIAN, A., KOCIAN, Ľ., 1981: Príspevok k niektorým synantropizačným prejavom v čase hniezdenia v avifaune širšieho okolia Oravíc. *Spoločenský význam zoológických výskumov pri tvorbe a ochrane životného prostredia*: 373-377.
- KOCIAN, A., SVATOŇ, J., ŠTOLLMANN, A., 1973: Prírodné pomery hornej Oravy. *Trstená 600 ročná*. Vyd. Osveta, 16-67 pp
- KOCIAN, A., ŠTOLLMANN, A., 1963: Výskyt sovy dlhochvostej karpatskej (*Strix uralensis macroura*, Wolf, 1810) na severozápadnom Slovensku. *Biológia*, 18: 533-534.
- KOCIAN, Ľ., 1980: Antropický vplyv na formovanie vtáčích spoločenstiev Roháčov. *Kandidátska diz. práca*, PFUK. 275 pp.
- KOCIAN, Ľ., KOCIAN, A., KOCIANOVÁ, E., HALÁK, K., 1985: Príspevok k poznaniu stavovcov subalpínskeho a alpínskeho stupňa Západných Tatier - Roháčov a ich bioindikačný význam. *Oravské múzeum*, 2: 83-97.
- KOCIAN, Ľ., KOCIAN, J., 1996: First record of breeding of *Luscinia svecica svecica* in Slovakia. *Biológia*, 51: 212.
- KOCYAN, A., 1881: Ornithologische Beobachtungen in Orawitz 1880. In TSCHUSI, V.,: *Aufzeichnungen über den Vogelzug im Jahre 1880*. Mitth. des Ornithol. Vereines in Wien, 5: 75-79.

- KOCYAN, A., 1882a: Ornithologische Beobachtungen in Orawitz 1880. In: BLASIUS, J. H.: V. Jahresbericht des Ausschusses für Beobachtungsstationen der Vögel Deutschlands. Cab. Journal für Ornithologie, 30: 18-110.
- KOCYAN, A., 1882b: Ornithologische Beobachtungen in Orawitz 1881. In: TSCHUSI, V.: Jahresbericht über den Vogelzug in Oesterreich und Ungarn. Mitt. des Ornithol. Vereines in Wien, 6: 19-23.
- KOCYAN, A., 1883a: Ornithologische Beobachtungen in Orawitz 1881. In: BLASIUS, J. H.: VI. Jahresbericht des Ausschusses für Beobachtungsstationen der Vögel Deutschlands. Cab. Journal für Ornithologie, 31: 13-76.
- KOCYAN, A., 1883b: Die Vögel der Nord-Tatra. Mitt. des Ornithol. Vereines in Wien, 7: 169-170, 186-190, 230-236.
- KOCYAN, A., 1883c: Ornithologische Beobachtungen in Orawitz 1882. In: TSCHUSI, V.: I. Jahresbericht des Comités für ornithologische Beobachtungs-Stationen in Oesterreich und Ungarn. Verl. des Ornithologischen Vereines, Wien, 201 pp.
- KOCYAN, A., 1884a: Die Adler im Tátragebirge. Zietschrift für die Gesamte Ornithologie, 1: 70-72.
- KOCYAN, A., 1884b: Ptaki spostrzegane po stronie północnej Tatr. Pamietnik Tow. Tatrzańskiego, 9: 50-70.
- KOCYAN, A., 1886: Ornithologische Beobachtungen in Orawitz 1883. In: TSCHUSI, V., DALLA-TORRE, K.: II. Jahresbericht des Comités für ornithologische Beobachtungsstationen in Oesterreich und Ungarn. Orn. Wien., 379 pp.
- KOCYAN, A., 1887: Ornithologische Beobachtungen in Orawitz 1884. In: TSCHUSI, V., DALLA-TORRE, K.: III. Jahresbericht des Comités für ornithologische Beobachtungsstationen in Oesterreich - Ungarn. Orn. Wien, 356 pp.
- KOCYAN, A., 1888: Ornithologische Beobachtungen in Zuberecz 1886. In: TSCHUSI, V., DALLA-TORRE, K.: V. Jahresbericht des Comités für ornithologische Beobachtungsstationen in Oesterreich - Ungarn. Orn. Wien, 346 pp.
- KOCYAN, A., 1889: Az Árvai várban örzött állatgyűjtemény tárgymutatója. Alsó Kubin, 57 pp.
- KOCYAN, A., 1890a: Ornithologische Beobachtungen in Zuberecz 1887. In: DALLA-TORRE, K., TSCHUSI, V.: VI. Jahresbericht des Comités für ornithologische Beobachtungsstationen in Oesterreich - Ungarn. Orn. Wien, 470 pp.
- KOCYAN, A., 1890b: *Loxia bifasciata* in Ungarn. In: TSCHUSI, V.: Zwei bemerkenswerte Erscheinungen des Jahres 1889. Ornithol. Jahrbuch, 1: 79.
- KOCYAN, A., 1891: Der Rauchfusskauz (*Nyctale tengmalmi*) in der Tatra. Ornithol. Jahrbuch, 2: 250-251.
- KOCYAN, A., 1893: Von der Nord-Tatra (1891 bis 1. Febr. 1892). Ornithol. Jahrbuch, 4: 35-36.
- MOŠANSKÝ, A., 1974: Aves. Zborník prác o Tanape, 16: 223-265.